

Ekonominės raidos scenarijus 2022–2025 metams

2022 m. rugsėjis

Ekonominės raidos scenarijus (toliau – scenarijus) atnaujintas įvertinus faktinę Lietuvos ekonomikos raidą per pirmąjį 2022 m.¹ pusmetį – po Finansų ministerijos 2022 m. birželį paskelbto scenarijaus įvykusius pokyčius. Scenarijaus prielaidos dėl išorės aplinkos atitinka Europos Komisijos² šių metų liepą paskelbtą ekonominę prognozę.

2022 m. liepos mėn. paskelbtoje Europos Komisijos ekonominėje prognozėje numatoma, kad Europos Sąjungos (toliau – ES) bendrasis vidaus produktas (toliau – BVP) 2022 m. augs 2,7 proc., 2023 m. – 1,5 proc. Europos Komisijos nuomone, Rusijos karas prieš Ukrainą neigiamai veikia ES ekonomiką ir lėtina jos augimą. Dėl didelės priklausomybės nuo Rusijos iškastinio kuro ES ekonomika tebėra pažeidžiama pokyčiams energijos rinkose, o silpnėjantis pasaulio ekonomikos augimas mažina išorės paklausą.

Lietuvos ekonomikai artimiausiu metu ir toliau teks susidurti su neigiamomis netiesioginėmis Rusijos sukulto karo Ukrainoje pasekmėmis. Numatoma, kad pernai įgytas ekonomikos atsigavimo pagreitis išsivėps dėl geopolitinės įtampos poveikio ir pasibaigus pirmajam metų pusmečiui (BVP per šį laikotarpį augo 3,2 proc.), likusią metų dalį ekonominė veikla bus pakankamai vangi. Remiantis ekonominio aktyvumo ir išorės aplinkos prielaidomis pagal EK liepos mėn. prognozes, šiemet Lietuvos BVP galėtų augti 1,6 proc., 2023 m. – 1,4 proc., o 2024–2025 m. – po 3 proc. per metus. Padidėjusi įtampa energetikos srityje ES ir išaugusi energetikos krizės tikimybė didina neigiamą riziką dėl šio scenarijaus išsipildymo.

Numatoma, kad karas Ukrainoje neigiamai paveiks ekonominį aktyvumą Lietuvoje, todėl antrojo 2022 m. pusmečio rezultatai nebus tokie geri, kaip pirmojo pusmečio. Projektuojama, kad 2022 m. užimtų gyventojų skaičius augs 1 proc., o nedarbo lygis, apskaičiuotas pagal gyventojų užimtumo tyrimo metodiką, sumažės iki 6,3 proc. Pablogėjusi geopolitinė situacija trumpuoju laikotarpiu neigiamai paveiks darbuotojų paklausą eksportuojančiose pramonės ir transporto įmonėse. Į vidaus rinką orientuotose veiklose aukšti energijos išteklių kaštai skatins optimizuoti veiklą ir peržiūrėti darbuotojų samdos planus, nors darbo jėgos paklausa šiose veiklose turėtų išlikti. Numatoma, kad 2023 m. užimtų gyventojų skaičius išliks stabilus, o nedarbo lygis padidės iki 6,8 proc. Vėlesniais vidutinio laikotarpio metais darbingo amžiaus gyventojų skaičius mažės dėl demografinių priežasčių ir neigiamai veiks darbuotojų pasiūlą ir užimtumo plėtrą. Nedarbo lygis taip pat mažės, tačiau dėl gana didelio ilgalaikių bedarbių skaičiaus išliks aukštesnis nei 6 proc.

Vidutinio darbo užmokesčio raida numatyta atsižvelgus į tendencijas darbo rinkoje, karą Ukrainoje. Šiemet daug veiksnių skatins darbo užmokesčio augimą šalyje. Tai stipri kvalifikuotų darbuotojų paklausa ir jų trūkumas, su kuriuo bent pusėje šalies ekonominių veiklų susiduria tiek

¹ Statistinių duomenų ir kitos informacijos įtraukimo į scenarijų data – rugpjūčio 31 d. imtinai.

² Europos Komisijos vasaros prognozė [Summer 2022 Economic Forecast: Russia's war worsens the outlook](https://ec.europa.eu/economy_finance/summer-2022-economic-forecast-russia-war-worsens-outlook) ([europa.eu](https://ec.europa.eu/economy_finance/)).

privatusis, tiek viešasis sektorius; Vyriausybės priimti sprendimai dėl viešojo sektoriaus darbuotojų apmokėjimo (padidintas darbo užmokestis švietimo, sveikatos priežiūros, statutiniams darbuotojams, padidintas pareiginės algos bazinis dydis valstybės tarnautojams ir kitiems biudžetinių įstaigų darbuotojams); reikšmingai padidinta MMA (13,7 proc. iki 730 Eur); išaugę infliacijos lūkesčiai, kurie taip pat gali paveikti darbo užmokesčio dydį. Tačiau nuo antrojo š.m. ketvirčio, lėtėjant ekonominiam aktyvumui, atlyginimų augimo pagreitis išblės: numatoma, kad 2022 m. darbo užmokesčio augimo tempas šalyje sieks 12 procentų, 2023 m. gali sulėtėti iki 8,1 proc., o vėlesniais vidutinio laikotarpio metais – iki 5,0 proc.

Rusijos karas prieš Ukrainą toliau didina energijos kainas, o metinė infliacija, apskaičiuota pagal suderintą vartotojų kainų indeksą, 2022 m. liepos mėn. pakilo iki 20,9 procento, o išankstiniais Statistikos departamento vertinimais rugpjūčio mėnesį išaugo iki 21,1 proc. Statistiniai duomenys rodo, kad maisto prekių kainų augimas praranda pagreitį. Liepą mėnesinis maisto (įsk. nealk. gėrimus) prekių kainų augimas Lietuvoje buvo silpniausias per pastaruosius 8 mėnesius, o Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacijos skaičiuojamas pasaulinis maisto kainų indeksas ketvirtą mėnesį iš eilės mažėjo. Reikšmingas indekso sumažėjimas užfiksuotas liepą Ukrainai ir Rusijai pasiekus susitarimą dėl grūdų eksporto iš Ukrainos uostų. Palankesnė kainų raida stebima ir pramoninių ne energijos prekių grupėje, kuri sudaro apie trečdalį vartojimo prekių ir paslaugų krepšelio. Mažėjant tiekimo grandinių suvaržymams, o gyventojų perkamajai galiai silpstant dėl išaugusios infliacijos, šių prekių kainos liepą, palyginti su ankstesniu mėnesiu, išliko stabilios pirmą kartą per pastarąjį pusmetį. Kita vertus, 2022 m. viduryje Rusijai ėmus riboti dujų tiekimą į Europą, o dujų, biokuro ir elektros kainoms biržose ėmus sparčiai augti, brangstančių energijos prekių – ypač elektros ir šilumos energijos – laikotarpis gali užsitęsti. Projektuojama, kad vidutinė metinė infliacija 2022 m. sudarys 17,8 procento, o 2023 m. infliacijos tempas sulėtės iki 6 proc. Didžiausią dalį (apie du trečdalius) infliacijos lems išorės veiksniai, kuriems žymų didinančių poveikį turi karas Ukrainoje. 2024–2025 m. laikantis prielaidos, kad energijos žaliavų kainos išliks stabilios, infliacijos tempas turėtų priartėti prie 2 proc.

Brangstant energijos prekėms didės gyventojų išlaidos būsto išlaikymui, tačiau augančių kainų poveikį amortizuoti dalinai padės dujų ir elektros kainų dalies kompensavimas, išplėstas šildymo kompensacijos gavėjų ratas ir kitos pažeidžiamiausių visuomenės grupių perkamosios galios palaikymo priemonės. Nepaisant to, kad namų ūkių perkamąją galią slopins sparčiai augančios kainos, gyventojų pajamos toliau augs. 2022 m. numatomas darbo užmokesčio augimas, nuo šių metų vidurio taikomos išlaidų ir pajamų politikų priemonės – didesnis neapmokestinamas pajamų dydis, senatvės pensijos, šalpos ir valstybinės pensijos. Įvertinus šiuos veiksniai, itin gerus I ketvirčio rezultatus (namų ūkių vartojimo išlaidos 2022 m. I ketvirtį augo 7,6 proc.) ir suteikiantį galimybę vartoti gyventojų sukauptą rezervą numatoma, kad namų ūkių vartojimo išlaidos 2022 m. galėtų augti 2,5 proc. Vidutiniu laikotarpiu nuslopus ir stabilizavusis kainų augimui, o pajamoms toliau didėjant, gyventojų perkamoji galia stiprės ir namų ūkių vartojimo išlaidos 2023–2025 m. augs vidutiniškai 3,2 proc. per metus.

Karo Ukrainoje sukelta geopolitinė įtampa, vis dar besitęsiantys tiekimo grandinių sutrikimai ir itin padidėjęs neapibrėžtumas apsunkina investicinių projektų planavimą ir įgyvendinimą. Itin

nepastovi situacija energijos išteklių rinkose, šuoliuojančios kainos ir kylantys veiklos kaštai lems atsargesnį verslo investavimą, dalies projektų atsisakymą, nors šiuo laikotarpiu dar labiau stiprėja poreikis didinti veiklos efektyvumą ir investuoti į alternatyvius energijos šaltinius. Nekilnojamojo turto rinkoje susidaręs būsto pasiūlos trūkumas, didėjančios palūkanos, neapibrėžtumas dėl ateities, aukštos atliekamų statybos darbų ir medžiagų kainos bei vis dar stringančios tiekimo grandinės lems investicijų į būstą, kitus pastatus ir statinius prislopimą antroje 2022 m. pusėje. Atsižvelgus į investicijų raidą pirmąjį 2022 m. pusmetį ir aukščiau įvardintus veiksnius, numatome, kad investicinis procesas šalyje 2022 m. prislops – išlaidos bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui augs daugiau nei dvigubai lėčiau (padidės 3 proc.), nei pernai (2021 m. augimo tempas siekė 7 proc.). Vidutiniu laikotarpiu, net ir nuslopus geopolitinėms įtampoms, esminiais investicijų raidą lemsiančiais veiksniais bus išliekantis tinkamos kvalifikacijos darbuotojų trūkumas, poreikis išlaikyti konkurencingumą ir mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro, viešojo sektoriaus vykdoma investicinė politika, įskaitant ES fondų ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano lėšas. Numatome, kad išlaidos bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui 2023–2025 m. vidutiniškai per metus galėtų būti 5,1 proc. didesnės.

Projektuojama, kad dėl geopolitinių veiksnių 2022 m. prekių ir paslaugų eksportas palyginamosiomis kainomis augs apie 3,0 proc., o pagerėjus sąlygoms užsienio rinkose 2023–2025 m. laikotarpiu vidutiniškai galėtų didėti apie 3,1 proc. per metus.

Scenarijus sudarytas išskirtinai padidėjus išorės aplinkos nestabilumui, tebevykstant aktyviems kariniams veiksams Ukrainoje. Išaugęs ekonominis neapibrėžtumas dėl geopolitinės įtampos Europoje, kurią sukėlė Rusijos karas prieš Ukrainą, padidėjusi ilgalaikės infliacijos rizika, įtampa finansų rinkose ir neužtikrintumas dėl globalios ekonomikos perspektyvų – esminiai neigiamos rizikos veiksniai, dėl kurių šiame scenarijuje numatytų pagrindinių rodiklių įverčiai gali keistis. Neigiamų ekonominių pasekmių Lietuvai mastas priklausys nuo to, kaip ilgai užtruks kariniai veiksmai Ukrainoje ir nuo to, kaip ES valstybėms seksis susidoroti su energetikos srityje kylančiais iššūkiais. Naujų viruso atmainų keliami iššūkiai taip pat išlieka tarp neigiamos rizikos veiksnių.

Remiantis Tarptautinio valiutos fondo (toliau – TVF) liepos mėn. Pasaulio perspektyvų apžvalgoje pateiktu alternatyviu scenarijumi³ susiklosčius nepalankiausioms aplinkybėms pasaulio BVP 2022 m. ir 2023 m. augtų atitinkamai 0,6 ir 0,9 procentinio punkto lėčiau, nei numatyta baziniame TVF scenarijuje, o ES BVP 2023 m. – 1,3 procentinio punkto lėčiau.

Todėl egzistuoja rizika, kad susiklosčius nepalankioms aplinkybėms, Lietuvos BVP pokytis, palyginti su šiame scenarijuje numatytais įverčiais, 2023 m. gali būti mažiausiai apie du procentinius punktus mažesnis.

Dėl karo Ukrainoje energijos žaliavų kainų raidos neapibrėžtumas išlieka itin aukštas. Scenarijuje 2022–2023 m. energijos žaliavų kainų techninės prielaidos buvo sudarytos remiantis Europos Komisijos 2022 m. liepos mėn. paskelbtomis Brent naftos kainų prielaidomis ir viešai paskelbtomis gamtinių dujų ateities sandorių rinkos kainomis (2022 m. atitinkamai 108,2 USD/bar ir 128,4 EUR/MWh, 2023 m. atitinkamai 95,6 USD/bar ir 160,0 EUR/MWh). 2024–2025 m.

³ [World Economic Outlook Update, July 2022: Gloomy and More Uncertain](#)

taikoma techninė prielaida, kad šių energijos žaliavų kainos išliks stabilios. Pasikeitus šioms techninėms prielaidoms infliacijos raidos perspektyvos keistųsi. TVF rizikos scenarijuje numatoma, kad pasaulinės naftos kainos galėtų padidėti 30 proc., palyginti su baziniu scenarijumi, o dujų – pakilti apie 200 procentų.

Infliacijos projekcijai poveikį taip pat galėtų turėti priimti nauji sprendimai, susiję su administruojamų kainų pakeitimais, monetarinės ir fiskalinės politikos priemonių pokyčiais. Užsitęsęs aukštų energijos žaliavų kainų laikotarpis, įmonių sąnaudų dalis, perkeliama į mažmenines prekių kainas, gali augti labiau bei prailginti aukštos infliacijos laikotarpį, o užsitęsę aukštos infliacijos lūkesčiai labiau paveikti darbo užmokesčio augimo tempą ir sustiprinti infliacijos–atlyginimų augimo spiralės riziką.

Kvalifikuotų darbuotojų trūkumas, kuris tikriausiai išliks nepaisant geopolitinės krizės, gali labiau padidinti spaudimą darbo užmokesčiui ir prisidėti prie gamybos plėtrą ribojančių veiksnių. Scenarijuje numatoma, kad vidutiniu laikotarpiu darbuotojų pasiūlą ir užimtumą veiks demografinė raida – visuomenės senėjimas, tarptautinė migracija – ir darbo jėgos aktyvumo pokyčiai. Rengiant scenarijaus demografinės raidos prielaidas buvo remiamasi viešai paskelbtomis Eurostato demografinėmis projekcijomis (šių projekcijų subalansuotos tarptautinės migracijos scenarijumi). Pasikeitus tarptautinės migracijos ir darbo jėgos aktyvumo prielaidoms darbo rinkos rodiklių raidos perspektyvos keistųsi.

Tolesnė geopolitinės įtampos eskalacija, nerimo didėjimas visuomenėje ir lūkesčių prastėjimas, spartesnis nei numatyta kainų augimas, nepalankūs pokyčiai darbo rinkoje lemtų prastesnius namų ūkių vartojimo išlaidų įverčius, nei numatyta šiame scenarijuje. Pokyčiai migracijos tendencijose taip pat galėtų paveikti vartojimo išlaidų raidą. Egzistuoja teigiama rizika, kad priimtos papildomos Lietuvos Respublikos Vyriausybės priemonės, nukreiptos į gyventojų pajamų didinimą ir/ar išlaidų mažinimą, paskatintų didesnes namų ūkių vartojimo išlaidas šalyje.

Verslo atstovų nuotaikų ir elgsenos pokyčiai, sparčiau augančios žaliavų kainos, su investicinių projektų finansavimu susijusios problemos, padėties išorės aplinkoje prastėjimas gali trikdyti jau pradėtų investicinių projektų eigą ir pristabdyti naujų projektų įgyvendinimą. Tačiau dėl nepalankios geopolitinės situacijos padidėję energetikos nepriklausomumo stiprinimo poreikiai, sparčiau įgyvendinami Europos žaliojo kurso projektai teigiamai prisidėtų prie investicijų pokyčių.

Scenarijuje pateiktų rodiklių įverčius nemaža dalimi lemia scenarijaus sudarymo metu disponuojami atitinkami faktiniai statistiniai duomenys, kurie po Statistikos departamento atliekamų peržiūrų ir/arba revizijų pastaruoju metu reikšmingai keičiasi.

Neišsipildžius esminėms prielaidoms, kuriomis remiantis buvo sudaromas šis scenarijus, daugelio šiame scenarijuje numatytų rodiklių įverčiai keistųsi.

Pagrindiniai ekonominės raidos scenarijaus rodikliai

Rodiklio pavadinimas	2021	2022 ^P	2023 ^P	2024 ^P	2025 ^P
BVP (to meto kainomis), mln. Eur	55383	65373	70279	73838	77624
BVP (palyginamosiomis kainomis) pokytis, proc.	5,0	1,6 (1,6)	1,4 (2,1)	3,0 (3,0)	3,0 (3,0)
Suderinto vartotojų kainų indekso (vidutinio metinio) pokytis, proc.	4,6	17,8 (15,8)	6,0 (6,0)	2,0 (2,0)	2,0 (2,0)
Investicijų (palyginamosiomis kainomis) pokytis proc.	7,0	3,0 (3,2)	4,5 (4,8)	5,4 (5,4)	5,4 (5,4)
Prekių ir paslaugų eksporto (palyginamosiomis kainomis) pokytis, proc.	15,9	3,0 (-2,5)	2,0 (2,8)	3,7 (3,7)	3,7 (3,7)
Nedarbo lygis (pagal gyventojų užimtumo tyrimo apibrėžtį), proc.	7,1	6,3 (7,0)	6,8 (7,0)	6,7 (6,7)	6,4 (6,4)
Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio pokytis, proc.	10,6	12,0 (13,2)	8,1 (8,4)	5,0 (5,0)	5,0 (5,0)
Užimtųjų skaičiaus pokytis, proc.	0,8	1,0 (0,7)	0,0 (0,0)	-0,2 (-0,2)	-0,4 (-0,4)

Šaltiniai: Finansų ministerija, Statistikos departamentas.

^P – projekcija. Skliausteliuose pateiktas atitinkamo rodiklio 2022 m. birželio mėn. ekonominės raidos scenarijaus įvertis.